

სტრასბურგი, 2020 წლის 10 ივნისი

CEPEJ (2020)8rev

მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ)

მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის საგანგებო ვირტუალური პლენარული
შეხვედრა
2020 წლის 10 ივნისი

ორგანიზებული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის საბერძნეთის თავმჯდომარეობის
ფარგლებში

მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის დეკლარაცია¹

COVID-19-ის პანდემიის განმავლობაში და მის შემდგომ პერიოდში სასამართლო ხელისუფლების მიერ შეძენილი გამოცდილება და არსებული გამოწვევები

ევროპის საბჭოს მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ) დახმარებას უწევს ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებს თავიანთი სასამართლო სისტემების ეფექტიანობისა და ხარისხის გაუმჯობესებაში, რათა მათი საქმიანობა ევროპის საბჭოს სტანდარტებთან შესაბამისობაში იყოს და აკმაყოფილებდეს იმ ადამიანთა საჭიროებებს, რომლებიც მართგან მართლმსაჯულების აღსრულებას ელიან.

COVID-19-ის პანდემია არის ჯანმრთელობის კრიზისი, რომელსაც სერიოზული ადამიანური და სოციალური შედეგები აქვს, და მან ასევე მრავალი გამოწვევები შეუქმნა წევრი სახელმწიფოების სასამართლოებსა და სასამართლო ხელისუფლებას. მოცემული პანდემიის პირობებში საჭირო ხდება სასამართლო სისტემაში ინოვაციური ზომების და მიდგომების დანერგვაზე ფიქრი.

¹ COVID-19-ის პანდემიის განმავლობაში და მის შემდგომ პერიოდში სასამართლო ხელისუფლების მიერ შეძენილი გამოცდილებისა და არსებული გამოწვევების თაობაზე დეკლარაციის არაოფიციალური თარგმანი. CEPEJ-ი პასუხისმგებელი არ არის ტექსტის შინაარსზე.

წევრმა სახელმწიფოებმა მათი სასამართლოების ნორმალური ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანი ძალისხმევა გასწიეს საკმაოდ მოკლე დროში და მათ ხელთ არსებული რესურსებიც მაქსიმალურადაა გამოყენებული. მათ უნდა გააგრძელონ ამ მიმართულებით მუშაობა და ამავედროულად, ამ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შესაბამისი დასკვნები გამოიტანონ. კრიზისი არ შეიძლება გამოყენებული იქნას სასამართლო სისტემაში არსებული ხარვეზების, და მით უფრო, ნაკლებად მკაცრი სტანდარტების ან სამართლებრივი გარანტიების დარღვევების გასამართლებლად.

ჯანმრთელობის მსგავსი კრიზისი შეიძლება კვლავ განმეორდეს. სასამართლო სისტემები მზად უნდა იყვნენ მსგავს გამოწვევებთან გასამკლავებლად, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე სასამართლოს საქმიანობის უწყვეტობასა და მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობას ეხება, რა დროსაც აუცილებლად დაცული უნდა იქნეს ადამიანის უფლებები.

ამ კონტექსტში, CEPEJ-ს სურს შეახსენოს წევრ სახელმწიფოებს შემდეგი მნიშვნელოვანი პრინციპები:

პირველი პრინციპი (ადამიანის უფლებები და კანონის უზენაესობა)

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (ECHR) მე-5 მუხლით დადგენილი პრინციპი - თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება, და მე-6 მუხლით დადგენილი პრინციპი - სამართლიანი სასამართლოს უფლება, დაცული უნდა იყოს ნებისმიერ დროს, და ეს პრინციპები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენენ კრიზისის პირობებში. სასამართლო სისტემის უწყვეტი ფუნქციონირება და სამართლის სფეროს პროფესიონალების მიერ სერვისების მიწოდება ევროპული სტანდარტების დაცვით უნდა იყოს უზრუნველყოფილი. მართლმსაჯულებისადმი ნდობა კრიზისის პირობებშიც უნდა იყოს შენარჩუნებული.

კრიზისი დაუყოვნებლივ და სასწრაფო რეაგირებას მოითხოვს. ამასთან, კრიზისზე ნებისმიერი სახის რეაგირება განუხრელად უნდა ემყარებოდეს კანონის უზენაესობის პრინციპებს და ადამიანის უფლებების დაცვა უზრუნველყოფილი უნდა იყოს. საგანგებო ღონისძიებების პირობებში დაცული უნდა იყოს კანონიერების, სამართლებრივი განსაზღვრულობისა და პროპორციულობის პრინციპები და ამ პირობებში გატარებული შესაბამისი ღონისძიებები მუდმივად უნდა გადაიხედოს. საჭიროების შემთხვევაში, საგანგებო რეგულაციებთან დაკავშირებით კონსულტაციები უნდა ჩატარდეს სასამართლო ხელისუფლებასთან და სამართლის სფეროს პროფესიონალებთან. ყველა შემოდებულ შემზღუდველ ზომასთან მიმართებაში უნდა განისაზღვროს მისი დასრულების თარიღი და ამ ზომების სასამართლოს მიერ დადგენილ დროში განხილვა უზრუნველყოფილი უნდა იყოს.

მე-2 პრინციპი (მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა)

პანდემიის დროს შესაძლოა საჭირო გახდეს სასამართლოების დახურვა მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალებისა და სასამართლოების მომხმარებლების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დასაცავად. აღნიშნული ფრთხილად და პროპორციულად უნდა განხორციელდეს, რადგან ეს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის მნიშვნელოვან შეზღუდვას გამოიწვევს, რაც კანონის უზენაესობის ფუძემდებლური პრინციპია.

მართლმსაჯულების სექტორის მიერ მიწოდებული საჯარო მომსახურება მაქსიმალურად უნდა იყოს შენარჩუნებული, მათ შორის, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის ისეთი ალტერნატიული გზით უზრუნველყოფის მეშვეობით, როგორცაა ონლაინ სერვისები, ან ინფორმაციისადმი ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება სასამართლოს ვებგვერდების მეშვეობით, და კომუნიკაციის სხვა საშუალებების გამოყენებით (ტელეფონი, ელ.ფოსტა და ა.შ.).

უფრო მეტი კონსულტაცია და კოორდინაცია მართლმსაჯულების სფეროს ყველა პროფესიონალთან (მათ შორის იურისტებთან, აღმასრულებლებთან, მედიატორებთან და სოციალურ სამსახურებთან) ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის კარგ დონეზე შენარჩუნებას.

მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა ყველა მომხმარებლისთვის უნდა იყოს უზრუნველყოფილი, მაგრამ ჯანმრთელობის კრიზისის დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დაუცველ ჯგუფებს, რომლებიც ამგვარი სიტუაციისგან მსხვერპლად გახდომის კიდევ უფრო მეტი რისკის ქვეშ არიან. შესაბამისად, სასამართლო სისტემებმა პრიორიტეტულობა უნდა მიანიჭონ ამ ჯგუფებთან დაკავშირებულ ისეთ საქმეებს, როგორცაა მაგალითად, ოჯახში ძალადობის შემთხვევები, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების, მათ შორის, ხანდაზმულთა ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიმართ, ან ისეთ საქმეებს, როლებიც სერიოზულ ეკონომიკურ მდგომარეობას შეეხებიან. გარდა ამისა, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული კრიზისით გამოწვეული დაუცველობაც.

მე-3 პრინციპი (ადამიანების უსაფრთხოება)

ჯანდაცვის კრიზისის დროს და მის შემდეგ პრიორიტეტული უნდა იყოს მართლმსაჯულების სფეროს ყველა პროფესიონალის, ისევე როგორც სასამართლოების მომხმარებლების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. საჭიროა უსაფრთხოების ზომების მიღება, რათა დაცული იქნას აუცილებელი ფიზიკური დისტანცირება სასამართლოს შენობაში. ყველა ზომა კონსულტაციების გზით უნდა

დაიგეგმოს და ნათელი განმარტებები უნდა მიეწოდოს ყველა დაინტერესებულ მხარეს. ეს ზომები რეგულარულად უნდა შეფასდეს და ახალი გარემოებებისადმი იყოს ადაპტირებული. ასეთ ზომებთან დაკავშირებით შეიძლება საჭირო გახდეს დამატებითი ინვესტიციების განხორციელება სასამართლო სისტემის ინფრასტრუქტურაში.

მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალებისთვის დაშვებული უნდა იყოს დისტანციურად მუშაობა სატელეკომუნიკაციო საშუალებების გამოყენებით. ისინი უზრუნველყოფილი უნდა იყონ საჭირო და დაცული ინფორმაციული ტექნოლოგიებით და ტექნიკით. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მათ კეთილდღეობას დისტანციური მუშაობის პროცესში, განსაკუთრებით იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ეს არის განსხვავებული სამუშაო პირობები, რომლებთან დაკავშირებით შეიძლება შესაბამისი მხარდაჭერა გახდეს საჭირო.

მე-4 პრინციპი (საქმეთა ნაკადის, ხარისხისა და შესრულების მონიტორინგი)

ჯანმრთელობის კრიზისის დროს განსაკუთრებით აქტუალურია საქმეთა მართვის გამართული სისტემები და სტატისტიკური მონაცემების შეგროვების მექანიზმები, რომლებიც სასამართლოების ფუნქციონირებასთანაა დაკავშირებული.

სასამართლოების თავმჯდომარეებმა, მოსამართლეებმა და სასამართლოების მართვაზე პასუხისმგებელმა ორგანოებმა უნდა განაგრძონ საქმეების მონიტორინგი და მართვა მათზე დაკისრებული პასუხისმგებლობის შესაბამისად, თუნდაც დისტანციურად. ხსენებული, ასევე, მოიცავს გარკვეული საქმეებისთვის პრიორიტეტულობის მინიჭებას და მათ გადანაწილებას ობიექტური და სამართლიანი კრიტერიუმების საფუძველზე, და მართლმსაჯულების ხარისხიანი აღსრულების უზრუნველყოფას.

იმის გათვალისწინებით, რომ საქმეების დიდი ნაწილის წარმოება ვერ ხერხდება და მთელი რიგი სხდომები გადადებულია, ადამიანური რესურსი და საბიუჯეტო მხარდაჭერა უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რათა სასამართლოებმა შეფერხებების და საქმეთა გაჭიანურების გამოსწორების გეგმა შეადგინონ.

კრიზისის დროს და მის შემდგომ პერიოდში რესურსების უკეთესად და მოქნილად გადანაწილება ადგილობრივ დონეზე არსებული რეალობის გათვალისწინებით, ხელს შეუწყობს სასამართლოების საგანგებო ვითარებაში ფუნქციონირებას და სასამართლო სისტემაში არსებული სირთულეების გამწვავების თავიდან აცილებას.

მე-5 პრინციპი (კიბერმართლმსაჯულება)

ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენება ჯანმრთელობის კრიზისის პერიოდში მართლმსაჯულების საჯარო მომსახურების ფუნქციონირების გაგრძელების საშუალებას

იძლევა. თუმცა, ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფმა განვითარებამ და გადაჭარბებულმა გამოყენებამ შეიძლება ასევე უარყოფითი შედეგები გამოიწვიოს.

ინფორმაციული ტექნოლოგიების შესაძლებლობების გამოყენება ონლაინ მომსახურების მიწოდების, დისტანციური სხდომების და ვიდეოკონფერენციების გამართვის მიზნით, ასევე, ციფრული მართლმსაჯულების შემდგომი განვითარება უნდა მოხდეს სამართლიანი სასამართლოს ფუნდამენტური უფლებებისა და პრინციპების დაცვით.

ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებული რისკების შესამცირებლად, მათ გამოყენებას და ყველა მომხმარებლისთვის მისაწვდომობას უნდა ჰქონდეს მკაფიო სამართლებრივი საფუძველი. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ამ თვალსაზრისით ყველაზე დაუცველ ჯგუფებს. შესაბამისად, საჭიროა ამ ტექნოლოგიების გამოყენების მართლმსაჯულების აღსრულებაზე ზეგავლენის რეგულარული შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში, გამოსწორებაზე მიმართული ზომების გატარება. კიბერუსაფრთხოების უზრუნველყოფა და პერსონალური მონაცემების დაცვა პრიორიტეტული უნდა იყოს.

მე-6 პრინციპი (ტრენინგი)

ტრენინგი ფუნდამენტური საკითხია მომავალში ჯანმრთელობის კრიზისის ეფექტური მართვისთვის. მოსამართლეთა ტრენინგი უნდა მოერგოს არსებულ საჭიროებებს, მათ შორის, ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებას. ჯანდაცვის კრიზისის დროს და მის შემდგომ პერიოდში მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალების მხარდასაჭერად უნდა შეიქმნას ახალი სასწავლო გეგმა.

სასამართლოების დახურვა და იზოლაციაზე მიმართული ზომები საშუალებას აძლევს მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალებს მეტი დრო დაუთმონ სახლიდან ტრენინგს უსაფრთხო და დაცულ გარემოში. სასწავლო დაწესებულებებმა უნდა მიმართონ ელექტრონული სწავლების პლატფორმების გამოყენებას.

მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალებისთვის უნდა ჩატარდეს სპეციალური ტრენინგი სატელეკომუნიკაციო საშუალებების გამოყენებით დისტანციური მუშაობის საკითხებზე. გარდა ამისა, მათ უნდა ჩაუტარდეთ სპეციალური ტრენინგები COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეული ახალი ტიპების საქმეებთან დაკავშირებით.

კომპეტენტურმა ინსტიტუტებმა მართლმსაჯულების სფეროს პროფესიონალებთან კონსულტაციები უნდა გამართონ ასეთი სპეციალური ტრენინგების საჭიროებებთან დაკავშირებით, მათ შორის, ონლაინ გამოკითხვის საშუალებით.

მე-7 პრინციპი (მომავალზე ორიენტირებული მართლმსაჯულება)

COVID-19-ის პანდემიამ საგანგებო პირობებში ინოვაციური პრაქტიკის დანერგვის შესაძლებლობა შექმნა. მოსამართლეებისთვის უნდა შემუშავდეს ტრანსფორმაციაზე მიმართული სტრატეგია, რათა ახლად დანერგილი ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებებისგან მიღებული სარგებელის კაპიტალიზაცია მოხდეს. სასამართლოს ტრადიციული ფუნქციონირების რამდენიმე ასპექტი უნდა გადაისინჯოს (ურთიერთობა მედიასთან, ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების დონე, დავის გადაჭრის ალტერნატიული საშუალებების, კერძოდ კი, მედიაციის გამოყენების გაზრდა).

სასამართლო სისტემის ტრანსფორმირება მომავალი პერსპექტივების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს პოზიტიური გზით, და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული ძირითადი უფლებების განუხრელი დაცვით. ასევე, მიზანშეწონილი იქნებოდა მართლმსაჯულების სისტემის ყველა მხარეს შორის დიალოგის ხელშეწყობა ჯანმრთელობის კრიზისის პირობებში მოსამართლეებს, პროკურორებს, სასამართლოს თანამშრომლებს, ადვოკატებს, აღმასრულებლებს, ნოტარიუსებს, მედიატორებსა და ექსპერტებს შორის ჩამოყალიბებული ახალი ურთიერთობების გასაღრმავებლად.

დასკვნა

ბოლო 15 წლის განმავლობაში CEPEJ-მა შეიმუშავა მეთოდოლოგიები, ინსტრუმენტები და საუკეთესო პრაქტიკა სასამართლო სისტემების ეფექტიანობის და ხარისხის ანალიზისა და მხარდაჭერის მიზნით. ეს ინსტრუმენტები შეიძლება სასარგებლო იყოს, განსაკუთრებით კრიზისის და მისი დასრულების შემდგომ პერიოდში, შეძენილ გამოცდილებაზე დაყრდნობით შეფასების პროცესის ფარგლებში პოზიტიური და ნეგატიური დასკვნების გამოსატანად, მართლმსაჯულების ფუნქციონირების გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნით.

პრინციპების დეკლარაცია იმის საფუძველს იძლევა, რომ CEPEJ-მა შესაძლოა ახალი გზამკვლევი (“feuille de route”) შესთავაზოს წევრ სახელმწიფოებს ისეთი კრიზისების პერიოდში სახელმძღვანელოდ, რომლებიც გავლენას ახდენენ მართლმსაჯულების საჯარო მომსახურების მიწოდებაზე.